

FEJÉRMEGYEI NAPLÓ

POLITIKAI, TÁRSADALMI és SZÉPIRODALMI KÖZLÖNY.

Megjelen hetenkint 3-szor: hétfőn s szombaton este és csütörtökön délelőtt. Kéziratok nem adatként vésza.	Előfizetheti a kiadóhivatalban és minden megyei postahivatalnál. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Székesfejérvár, szt.-István-tér 1.	Felolvasó szerkesztő: BONITZ FERENC. Kiadóulajdonos: MILLER JÓZSEF.	Előfizetési ár: Egész évre . . . 6 frt — kr. Félévre . . . 3 frt — kr. Negyedévre . . . 1 frt 50 kr. Egyes szám ára 5 kr.	A 30 helyre osztott oldal helyenkint 50 kr. Bélyegilleték külön 30 kr. Nyilvánter soronkint 50 kr. Többesziros hirdetéseknek engedelmény
--	---	--	---	---

Éljen a magyar néppárt!

(z) A székesfejérvári nagygyűlés, a mint ezt előre láttuk, óriási fel-tűnést idézett elő az egész országban. Határtalan lelkesedésre és tett-erőre ébresztett nemcsak a jelen voltakat hanem hazánk összes jóra való kat-holikussait s ezek száma mellett — hála Istennek — elenyészik a Judások kis csapata, és kimondhatatlan zavarba ejtette a kormányt s egyáltalában a liberális táborát, a vallás, a haza és a trón ellenségeit. A nagygyűlés hatását ezen körökre hiven jellemzi egy alább közölt, megbízható kézből eredő távirat, s mi nekünk e helyütt nincs és nem is lehet még szándékunk megokadatolni, hogy ellenfeleink fé-lelme az új párttól mennyire alapos.

Mi itt csak egy óriási tévedésre akarunk figyelmeztetni mindenkit, első sorban a kormányt és fizetett sajtóját. Ez a sajtó ugyanis, melyet minden politikai judiciumot nélkülöző tudósítók képviseltek a nagygyűlésen, azzal lármázta teli a világot, hogy Székesfejérvárott megalakult a kato-hikus néppárt. Ez óriási tévedés, mely könnyen zavarba ejtheti számos elv-társunkat.

Nem csupán katolikus néppárt ala-kult vasárnap Székesfejérvárott, hanem magyar néppárt.

Igaz, e magyar néppárt vezére, Zichy Nándor gróf katolikus és a párt zömét a megtámadott val-lásuk védelmére kelő katolikusok. De ez nem zárja ki, sőt kívánatos-sá teszi, hogy más vallásokon levő pol-gártársaink is csatlakozzanak a párt-hoz, mert a magyar néppárt a kato-likus vallás védelmére tüzte egyik fő-céljául, de nem támadja a többi vallásokat, sőt ellenkezőleg a »cuique suum» elve alapján arra törekszik, hogy a kormány liberális egyházpoliti-kája által megzavart vallási béke ismét

helyre álljon a hazában, az által, hogy a liberális, egyházpolitika kiküszöböl-tessek politikai életünkéből.

A magyar néppárt nem akar ra-bolni, hanem védeni, ellentétben a kormányval, a mely rabolni akar és nem véd semmit, csak a saját hatalmi érdekeit. A »magyar néppárt» a vallás, az erkölcs, a haza, a trón és a társa-dalmi rend elhagyott s megtámadott érdekeinek védelmére irta fel zászla-jára. s ezért minden jóra való magyar honpolgármak kötelessége e magyar néppárthoz csatlakozni.

Éljen a magyar néppárt!

A nagygyűlés a szabad ég alatt.

Egy időben a lövölde nagytermében tartott gyűléssel kiinn a szabadban is tar-tatott gyűlés és minden tulsz nélkül mond-hatjuk, hogy a nagygyűlés ezen része szinte páratlanul áll az eddigi kath. nagygyűl-ések közt.

Az elnöki és szónoki emelvény előtti teret legalább is 10.000 főnyi nép foglalta el, mely néhol csoportba verődve lelkesedéssel énekelte a magyar néppárt kortesdálát. Míg a nép elrendezkedett, legalább is há-romnegyed óra telt el s jöllehet az egyes közsegbeliek sűrű csoportokban állottak fel a dobogó előtt, még is a legeskegyobb rend-zavarás sem adta elő magát.

A nép egyáltalában méltóságosan viselte magát, mintha tudta volna, hogy korszakal-kotó eseménynek lesz tanuja.

A nagygyűlés benn a teremben már megkezdődött s kihallatszott belőle a dörgő éljenzés, de nép nem nyugtalankodott, hanem türelmesen várta a gyűlést megnyitó megyés püspök megérkezését. Közbe-közbe lelkes szavakkal buzdították egymást a polgárok a kitartásra, a küzdelemre és lelkesen élje-nezték meg ügyünk vezéreit, apostolait.

Egyszerre harsogó éljenzés hangzott fel a néptömeg legszéleiről. Megérkezett Steiner Fülöp megyés püspök, kit midőn az elnöki emelvényre lépett, szünni nem akaró, lelkes éljenzéssel üdvözöltek.

A megyéspüspök körül voltak: Cziráky Antal gróf, Meszleny Pál, Gremperger István, dr. Szabady József, Szentiványi Károly, Kálmán Károly, Bonitz Ferenc, dr. Say Viktor, Póda Endre, Kereskenyi Frigyes, Lepsényi Miklós, Markos Gyula, Pénzes Imre stb.

Az éljenzés lecsillapultával előlépett a megyéspüspök s erőteljes, mossa hallható hangon mondta el lapunkban már közölt remek beszédét, melyet a 10.000-ny; nép

minden egyes mondatánál lelkesen megél-jenzett, sőt a király és a királyné megem-lítésénél szünni nem akaró, dörgő éljenzésbo tört ki a nép.

A megyés püspök beszéde elmondása után még perecekig tartó ovációk tárgya volt s aztán visszatért a lövölde termébe.

Utánna Cziráky Antal gróf mondta el — Zichy Nándor helyett — a megnyí-tó beszédét, melyet a nép hasonlóképen zúgó helyesléssel fogadott.

Ezután dr. S a y Viktor jegyző felolvasta a királyhoz, királynéhoz, József főherceghez és a heregeprimáshoz intézett üdvözlő és hódoló táviratok szöveget, melyeket a nép lelkesen megéljenzett.

Es most következett a nagygyűlésnek leghatásosabb része, Kálmán Károly, sóskuti plebánus, ezen Istentől megáldott népszónok beszéde. Nem kísértjük meg e beszéd hatásának leírását. Ez a hatás egy-általában leírhatatlan. Kálmán Károly annyira a nép lelkéből s a nép lelkéhez beszélt, hogy mondhatni minden egyes szavát zúgó, lelkes éljenzés és taps követte. Beszéde közben Zichy Nándor gróf is érkezett az emelvényre s ekkor történt az a nagyszerű, felejthetetlen jelenet, melynek leírását Kál-mán beszédeben találja az olvasó.

Ekkor fejéntette ki először Zichy Nándor gróf a magyar néppárt megalakulását, ekkor állott a ma-gyar néppárt élére . . . És a nép tom-boló lelkesedéssel üdvözölte a nemes gróf-nak ezen várva várt tettét. . . .

A nép még folytonosan kalaplengetés-sel, tapssal, éljenzéssel üdvözölte Zichy Nándor grótot és Kálmán Károlyt, mi-dőn Bonitz Ferenc lépett az emelvényre és rövid de nagy tetszéssel fogadott beszéd-ben fejtegette németajku polgártársainknak a nagygyűlés célját, a határozati javaslato-kat és a néppárt teendőit. Es itt dicsérettel kell megemlékeznünk a magyarajkuakról, kik a legnagyobb készséggel engedtek helyet német polgártársainknak, hogy az emelvényhez közelebb férhessenek s a beszédet annál jobban meghallhassák.

Az utolsó programszerű szónok Szent-i-ványi Károly volt, ki rendkívül hatásos beszédben fejtegette népszerűen a ma forga-lomba levő jelszavakat: a reakciót, ultra-montanizmust, liberalizmust, testvériséget, egyenlőséget stb. És a liberalizmus által meghonosított választási rendszert megkapo-n és hiven jellemezte, mikor dörgő hangon kérdezte a néptől:

— Valljátok be őszintén, csak olyan férfiakat választottatok eddig, a kik a ti javatokat akarták?

— Bizony nem! zúgott vissza tizezer torokból a válasz.

— Es vesztegetés nélkül történtek-e ezen választások?

— Bizony nem! De ezen túl más k é p p e n l e s z!

Igy beszéltek a néphez, így beszélt a nép!

Ezután *Póda* Endre apátkanonok intézett néhány lelkes szót a néphez és szünni nem akaró helyeslés és éljenzés közepette kijelentette, hogy immár együtt kell munkálkodnunk.

Pénzes Imre városi bizottsági tag ezután néhány szívből fakadó szóval mondott köszönetet vezéreinknek s a nagygyűlés létrehozóinak és szünni nem akaró taps és éljenzés mellett kimondta, hogy ha hadseregre van szükségök a vezéreknél, ime itt a nép!

A nagygyűlést *Esterházy* Miklós Móric gróf azzal rekesztette be, hogy felolvasta a határozati javaslatokat, melyeket zúgó éljenzéssel fogadott el a nép. Végre köszönetet mondott a népek, hogy oly tömegesen egybegyűlt a magyar néppárt proklamációjára s ezzel a nagygyűlést véget ért.

A nép most ugyanolyan rendben, amint jött, szétszórtott s a lövölde nagyterme és kertje 5 óraker ismét csendes volt.

Ott voltak az elnökség tagjain kívül: *Vécsy* Sándor báró, *József* főherceg főudvarmestere, *Apponyi* Géza gróf, *Zichy* Agost gróf, id. *Zichy* János gróf, *Czirák* László gróf, *Trauttenberg* Frigyes báró, *Zichy* Gábor gróf, *Majláth* Gusztáv gróf, *Zichy* Rafael gróf, *Zichy* Aladár gróf, *Esterházy* Ferenc gróf, *Piáth* István báró, *Prifach* József nagyprépost, *Károly* János, *Benedek* Ferenc, *Huszár* Károly kanonokok (Székesfejérvár), *Véizinger* Károly prépost plébános (Bpest), *Vogronits* Antal, *Fejérváry* József kanonokok (Veszprém), *Layer* Nándor jószágkormányzó (Előszállás), *Gebauer* Izor, *Mészáros* Amánd, *Csiszárík* János theol. tanár (Kassu), *Lovag* Russó Lénárd esperes, *Réthy* István aligazgató (Szombathely).

A pécsi kath. kört képviselték: *Apponyi* Géza gr. (elnök), *Körmeny* Károly, *Zsinkó* István kanonok, *Spiesz* János kanonok, *Uhlakovic* György és dr. *Feut* Ferenc.

Holdházy János felsz. püspök (Győr), *Csernoch* János apátkanonok (Esztergom), *Rosszival* Iván szeminárium rektor (Esztergom), *Schlegel* Péter kanonok (Győr), *Póda* Endre kanonok (Sopron), *Maszlagh* Ferenc apátkanonok (Esztergom), *Palotay* János kanonok (Nagyvárad), *Molnár* János apátkanonok (Komárom), *Kisfaludy* A. Béla apát, a Szt.-István társulat alelnöke (Budapest), *Mamusich* Mátvás kanonok (Szabadka), *Vurglics* Agost prépost (Felső-Eőr), *Zsinkó* István kanonok (Pécs), *Spiesz* János kanonok (Pécs), *Bence* István kanonok, *Stégnüller* Károly kanonok, *Illés* Ferenc kanonok, *Kereskényi* Gyula esperes, *Zimándy* Ignác esperes, *Szecsányi* Vilmos kanonok, *Kereszty* Viktor (Esztergom), *Krizzán* János, *Saly* Pál, *Feld* Antal, *Janka* Gyula stb.

Lábits Adolf József főherceg jószágkormányzó, dr. *Székely* István (Nagyvárad), *Meszlény* Pál, *Hummer* Nándor tanár, a szt. István társulat titkára, *Hortoványi* József, *Autunovich* József, *Vajay* István orsz. képviselő, *Unterauer* József főudvarmesteri titkár, *Kokas* János, *Lágh* Aurél főhercegi intőzők, *Vértessy* János, *Báró* Jenő, *Stankovich* József, *Baur* György, *Lubrich* Agost egyet. tanár, *Kezán* Lázló törvényszéki bíró, *Mentler* Gyula, dr. *Haydin* Károly ügyvéd (Budapest), *Mike* Károly ügyvéd (Komárom), *Csendes* József ügyvéd (Tapolca), *Posztocky* Károly, *Bareza* Gábor földbirtokosok (Rocalmás), *Gullner* Pál. stb.

Zichy Jánosné grófné, *Zichy* Victorien gróf k. a., *Zichy* Elza gróf k. a., *Zichy* Nándorné grófné, *Zichy* Livia gróf k. a., *Zichy* Berta gróf k. a., *Trauttenberg* Frigyesné báróné, *Pallavicini* Edéné úrgrófné, *Zichy* Karolin gróf k. a., *Zichy* Lujza gróf k. a., *Zichy* Aladárné grófné *Pappenheim* Sándorné grófné, *Szögyény-Marich* Julia, *Navratilné* br. *Wieberg*, stb.

Meszlény Benedekné, *Meszlény* Pálné. *Say* Ferencné, *Schnetzler* nővérek, özv. *Udvardy* Jánosné, dr. *Szabady* Józsefné, *Schlamadinger* Alajosné, *Szendeffy* nővérek, *Schnetzler* Józsefné, *Csikós* Endréné, *Heltay* Jánosné, *Lichtneckert* Antalné, *Schier* Győ-

láné, *Schier* Irén, *Lichtneckert* Lujza, *Söveg-jártó* N.-né, *Kégl* Paula, *Szöllösy* nővérek, özv. *Major* Johanna, *Schmidt* Irma, *Héjj* kisasszonyok, özv. *Mihályfy* Gyuláné, *Lubrich* Margit k. a. stb.

Erkezett üdvözetek.

A királyné távirata.

Dr. *Steiner* Püspök Ö Méltóságának.

Méltóztatott felséges Asszonyunk Méltóságod és sürgönyében nevezett t. c. Urak legmagasb névnap i hódolatteljes szerencsekívánatát elfogadni és küldi kegyes királyi köszönetét.

Nopcsa.

Az alsó-ausztriai katolikus nagygyűstől a következő üdvözlő távirat érkezett:

Alsó-Austria katolikusai szívből fakadó üdvözlőket küldik és Isten bñ áldását kéri a tanácskozásokra. *Vittinghoff-Schell* báró, az I. alsó-ausztriai kath. nagygyűlés elnöke.

A kath. sajtó.

Szívvél-lélekkel üdvözlöljük és köszöntjük Székesfejérvár és a megye katolikusait nagygyűlések alkalmából. Eljenek, éljenek, éljenek!

"Szabadka és Vidéke"

szerkesztősege.

A magyar katholicizmus örökké történeti nevű vezéreit, elnökségét, valamint a hitbuzgó katolikus magyar nép ezreit ez újabb diadalnap alkalmával szívének határtalan lelkeedésével üdvözli a

"Nyitrai megyei Szemle"

szerkesztősege

A hitűség manifesztációját vallásos és hazafias lélekkel üdvözlök és eredményétől a katolikus szellem megújulását várják a "Hitvédelmi folyóirat" szerkesztői: *Pelikán* Krizsó és *Keményfi* Dániel.

Katolikus körök.

A katolikus nagygyűléshez

Székesfejérvárot.

alulirott püspök-ladányi kath. olvasókör, míg egyrészt a legmelegebben üdvözlöljük a Székesfejérvárot összegyűlt kath. nagygyűlés határozataihoz a legteljesebb bizalommal hozzájárulunk.

Kelt Püspök-Ladányban, 1894. nov. 16.

A kath. olvasókör nevében: *Szuronis* István alelnök, *Csorba* József jegyző, *Nagy* Károly pénztárnok, *Nyiszler* Antal v. tag.

Táviratok.

Az ürményi kath. kör lelkesen üdvözlö a nagygyűlést és határozataihoz feltétlenül hozzájárul. B ü h l.

Az igaz kath. érület megnyilatkozására, vesélyeztetett kath. ügyünk oltalmazására s jövő teendőink megbeszélésére *Excellenciád* elnöklete alatt mai napon egybegyűlt székesfejérvári nagygyűlést szívből üdvözlö a nyitrai kath. kör. *Wagner* elnök.

A ma megalakult váci katolikus kör üdvözlö a nagygyűlést és csatlakozik határozataihoz. *Fekete* Tamás elnök.

Tett az élet, a nyugalom halál: e jelgével üdvözlö a kath. ügy munkás bajnokait az orosz kath. olvasó-egylet.

Örömmel üdvözlöljük a nagygyűlést s határozataihoz teljes szívvél csatlakozunk. A gyulai kath. kör.

A szeptemberi váraljai kath. kör forró szeretettel üdvözlö a székesfejérvári kath. nagygyűlést, Isten bñ áldását kéri munkásságára és hozandó határozataihoz egy szívvél, egy lélekkel csatlakozik. A kör megbízásából: *Klempay* Bertalay elnök, *Zemancsik* Isván alelnök.

Katolikus párt.

Pozsony város és vidékének szervezett katolikus pártja nevében lelkesülten üdvözlöm a nagygyűlést és határozataihoz különösen a politikai szervezkedés tárgyában hozandó határozathoz a katolikusok egyesítése érdekében előre is örömmel csatlakozunk. *Otocska* Károly mint elnök.

A katolikus tábornak a kereszt jelvénye folytatott mozgósítását szívből és lélekben egyetértve, bizalommal megerősödvé üdvözlö a *pozsonyi* kath. nagygyűlés állandósított végrehajtó bizottsága.

Vidék

A *Temerini* hitbuzgó hívekkel együtt egyházunk közös atyánknak, drága hazánknak határtalan szeretetben Urunk Jézus Krisztus köszönésével hódolattal üdvözlöljük a kath. gyűlést.

Zittl plébános és káplánja.

Hiveim és én mindenben a nagygyűlés elveit fogjuk vallani.

Magyar plébános (Felső-Iregh)

Minden határozathoz téleken hozzájárul és Isten áldását kéri

Óreglak közönsége (Somogyvármegye.)

Rozsnyó egyházmegye Torna esperesi kerülete szívből üdvözlö a kath. nagygyűlést s hitvalló határozataihoz örömmel csatlakozik. *Holezman* Zsigmond esperes.

A hédervári esperesi kerület a nagygyűlést üdvözlö és határozatait készséggel elfogadja.

1590 hívők nevében üdvözlöljük a nagygyűlést. *Sadra* esperes (Igal).

Ebéd a püspöknel.

Délután 5 óraker nagy ebéd volt *Steiner* Fülöp püspöknel, melyre az elnökség, a végrehajtó bizottság főbb tagjai, a főurak és főúri hölgyek, a nagygyűlés szónokai és számos városi és vidéki notabilitások voltak hivatalosak. Ebédközben kitűnő hangulat urakodott, mindenki a nagygyűlés fényes sikeréről és nagy politikai horderejéről beszélt.

A pohárköszöntők közül megemlítjük *Steiner* Fülöp püspökét a nagygyűlés elnökségére és különösen *Zichy* Nándor grófra és *Zichy* Nándorné grófnéra, ki a megyés püspököt köszöntötte fel.

Lapszemle.

"Magyar állam": És az Ige testülön és mi bennünk lakozik. Székesfejérvárott, az ős koronázó városban összegyűlt ezrei a magyar népek, katolikus lelkük egész fenségevel mondták ki a katolikus nagygyűlés szónokainak lelkes, buzdító beszédére, hogy meg alakítsák a magyar néppártot; *Zichy* Nándor, gróf a katolikus küzdelem e nemes vezére írta be a históriába a nagy aktust, az álmaiból felébredt, az egyháza jogait hitének becsülését megkövetelő katholicizmusnak akaratát. A magyar néppárt tagnaptól fogva nem pusztán név csupán, hanem egy élő Ige, mely munkál, a lelkekben összegyűjti először a nép ezreit, azután a népmilliókat, míg csak a tíz millió katolikus akaratát ke nem írja a törvénykönyvbe.

"Hazánk": Addig csufolták, addig szállították le jelentőségükben a katolikus nagygyűlést, míg végre a székesfejérvári kath. nagygyűlés a maga ezrekre rugó közönségével odaállott a politikába s mint olyan faktort mutatta be népét, a melylyel szemolni kell. A székesfejérvári kath. nagygyűlés proklamálta a katolikus néppárt megalakulását s ezzel igen határozott formát öltött annak a pártnak a megalakulása, a melyet a céljaiban és eszközeiben egyaránt intranzigens egyházpolitika szült. Pártjaink között szerepet köve-

tel a székesfejérvári katolikus nagygyűlés óta a *katolikus néppárt*. Programja a mai kormánypolitikával szemben ki nem engedhetetlen ellentétnek van alapítva s ez a program ha nem végleges is, megbontását jelenti a mai pártkereteknek. A kormány egyházpolitikájá megzavarta a közvéleményt, most a katolikus néppárt megalakítása a legnagyobb zavart szülte a kormánynak.

„Magyarország”. A legkiemelkedőbb momentuma ennek a gyűlésnek Zichy Náador gróf enunuciációja, mely szerint im-

már feltétlenül megalakítják a katolikus néppártot. Bizonyára érthető és semmiképp se kifogásolható, ha valamely felekezet tagjai a maguk hite, vallásos meggyőződése érdekében tömörülnek és a felekezetük megerősítésére megtesznek mindent, olyképen, hogy ezzel más felekezetek érdekeit nem érintik. Amde belevinni vallási kérdéseket a politikába, úgy, hogy mindenben csak a vallási kérdések legyenek irányadók, a mi meggyőződésünk szerint legalább is veszélyes. (?)

A „Magyar Hírlap” szokott cini-kus modorában, melyből azonban gyanusan

kilátszik a nehezen takargatott félelem ezeket írja: „Egyben nem hallgathatjuk el azonban megnyugvásunkat. Abban nevezetesen, hogy ez a zászlóbontás is hozzájárul a helyzet tisztázásához. A székesfejérvári gyűlést őszinte köszönetünk illeti meg, hogy nyíltan kiállott a küzdelem elé.

A „Budapester Tagblatt” a székesfejérvári nagygyűlésből kifolyólag igen pesszimistikusan itéli meg az általános helyzetet s ennek zavart voltáért a kormányt teszi felelőssé, mely kontár kezekkel vétkes játékot űz a nemzet érdekeivel.

A Székesfejérvárott 1894. november 18-án tartott

kath. nagygyűlésen szabad ég alatt mondott beszédek.

Cziráky Antal gróf.

Előszó.

Mélyen tisztelt kath. Nagygyűlés!

Meghatott szívvel Isten szent nevében üdvözlöm katolikus hitfeleimet a székesfejérvári kath. nagygyűlés megnyitása alkalmával.

A katolikus öntudat megnyilatkozásának öröndetes, sok jó reménnyel biztató jelét látom az önök tömeges, impozáns megjelenésében s lelkem mélyéből kérem az egek Urát, hogy itteni megjelenésünk és tanácskozásaink által szent vallásunk és szeretett magyar hazánk boldogulását előmozdíthassuk.

Ismeretesek önök előtt uraim az okok, melyek eme nagygyűlés megtartását szükségessé teszik; jól tudják önök, hogy egyházunk, hazánk, közbékénk veszélyeztetett helyzete teszi szükségessé minden hí kath. polgárnak, minden igaz magyarnak a tömörülést és együttérzést. Ez célja és feledata mai összejövetelünknek is. Ugyanis az egyház és haza éltebevágó érdekeibe ütköző veszélyes irányzatoknak elhárításáról illetve megszüntetéséről akarunk mi itt higgadtan a keresztény felebaráti szeretet szem előtt tartásával tanácskozni, hogy megismerhessük helyzetünket s kereshessük az eszközöket, melyek által kath. lelkiismeretünknek nyugalmát, felzaklatott társadalmunknak a békét visszaadhassuk.

Lépten nyomon új, a katolikus hitvel ellenkező elméletek és irányzatok merülnek fel, s ezeknek megvalósítását sokan mint a szabadelvűség követelményeit kívánják, én pedig ezen irányzatokban, éppen a szabadelvűség fogalmával való visszaélést látom s látom azt is, hogy mind ezekhez nincs a valódi szabadelvűségnek semmi köze. Mert mélyen tisztelt hallgatóim, a valódi szabadelvűség az igaz liberáliszmus abban áll, hogy midőn jogokat óhajtnak szerezni, akkor másoknak eltörölhetlen jogait is tiszteletben tartjuk, az igaz szabadelvűség abban áll, hogy midőn akár társadalmi akár állami bajokat akarunk gyógyítani, lelkiismeretes körültekintéssel kell az orvos szerek után kutatnunk, nehogy a rosszul választott gyógyszer által a kis bajt nagy bajjává, a súlyos betegséget halálos katasztrófává tegyük; az igaz szabadelvűség abban áll, hogy minden törvényt a közszükséglethez mérjük, nehogy pusztá elméletekből származó törvények által zavart, egyenetlenséget és a társadalmi béke megromlását idézzük elő, ami egyaránt veszélyt rejt magában, úgy az állami mint az egyházi életben.

Igy fogva fel a liberalizmust, igazolva látom előbbi kijelentéseimet s a szó legnemesebb értelmében vett liberalizmusnál fogva elítélek minden oly irányzatot, mely orvoslás leple alatt a bajt csak fejleszti és súlyosbitja, a mely régi üdvös intézményt

rombol le, hogy helyette ujjakat, megbízhatlanokat vagy a tapasztalás által sok tekintetben veszélyeseknek ismerteket akar mint állami törvényeket behozni; nem tudom helyeselni azt az irányt, mely régi közjogokat akar megsemmisíteni egyházunk és nemzeti életünk világos megsértésével. Ez ellen tiltakozni uraim nem reakció, nem ó konzervativizmus, mert én részemről szívesen lemondok személyes és egyéni jogokról, ha ez által a közboldogságot, a haza üdvét előmozdíthatom, de a magyar katolicizmusnak ama jogairól, melyek e nemzetet eddig fenntartották, anyaszentegyházamnak ezer év szentesítette jogairól lemondani nem tudok, mert e lemondás szerintem nem volna egyéb, mint lemondani hazám üdvéről, s eltántorodni az egyházamhoz való fiai szeretetű és ragaszkodástól.

Azt hiszem, mélyen tisztelt polgártársaim, ez eszmékkel az önök gondolkodását és meggyőződésüket is tolmácsoltam. Azt hiszem, mindnyájan együtt érzünk annak kijelentésében, hogy midőn mindenkinek jogát köteles tiszteletben tartjuk, mindenféle jelszavak kedvéért a magunk jogairól sem fogunk lemondani. Midőn szent vallásunk hitelveihez törhetlen hűséggel ragaszkodunk, csak kötelességünket teljesítjük, ettől minket semmi bántalom, semmi gáncs nem fog visszariasztani, mert mi meg vagyunk győződve, hogy hogy csak úgy lehetünk hí fiai a hazának, ha egyszersmind egyházunknak is hí gyermekei maradunk.

E kötelességeink mikénti teljesítéséről e nagygyűlés folytán böles férfiak fognak önök előtt megszívlelendő igazságokat fejtegetni. Adja az ég, hogy azok az önök lelkében termékeny talajra találjanak, hogy azok által az anyira szükségessé vált kath. öntudat kifejlését s ennek folytán a kath. összetartást elérhessük.

Az egyház békéje, a haza üdve van kérdésben mélyen tisztelt hallgatóim, a katolikus ombert jellemző türelemmel és böles megfontolással fogunk azokról tanácskozni, nem bántom senki jogát, tiszteletben tartva mindenkinek meggyőződését. Ez ő városban hajdan szent omlékú királyaink böles törvényeket hoztak, melyek segélyével egyház és állam vállatve törekedett oda, hogy e nemzetnek minden egyes fia földi rendeltetését betöltse, földöntúli célját elérhesse, — e szent szellemek lebegjenek fölöttünk is tanácskozásainkban, az ő hithűségük s ezzel hazaszeretetük legyen vezérfénye a mi eszmecseréinknek is, legyen az ő szent emléküik összetartó kapcsol a magyar katolikusoknak, hogy együtt érezve visszavonást nem ismerve, mindent megtegyünk, a mit anyaszentegyházunk és hazánk java megkíván. Isten kegyelme legyen velünk, szívűből üdvözlöm önöket e nagygyűlésen.

(Lelkes éljenzés.)

Kálmán Károly

a szociális kérdésekről.

Éljen a népjáva! (Éljen!) Éljen a nép-apostoli királya! (Éljen!) Éljen a legfőbb apostol, a római pápa! (Éljen!) Éljen a Jézus Krisztus szelleme! (Éljen!) Te Krisztus lelkeddel, a mely mindent éltet, itt is jelen vagy e nép gyülekezetében, Krisztus szelleme vezérelt benneteket ide! (Igaz!) Ide a hazának ősi helyére jöttetek össze a hős elődöknek utódai, örökösei ama vallási alapnak, melyre apáink hazánkat építették. (Éljen!) Mi célja ez összejöveteleteknek s lelkesedeteknek? Szemetek tüzből olvasom ki, szivetek dobogásából veszem, hogy ti Krisztusnak, nem Belialnak akartok szolgálni (Ugy van, halál!) Az a kérdés, éljen-e a mi szent hitünk? (Leírhatatlan lelkesedés.) Az a hit, a melyre épült a haza. (Éljen!) Éljen-e ebben a hazában az a szentség, a melyben mi megkeresztelkedtünk? (Éljen!) Éljen-e hitünknek ama szentsége, a melyben egyházunk örök, törhetetlen hűséget esküdtünk? Ennek a szentségnek köszönhetőjük mi is, hogy apátlank nem vagyunk! (Ugy van!) Hát akarunk-e mi a saját házukban, a saját apai jussunkban önállóan rendelkezni? (Akarunk!) Akarunk-e e hazának és hitünknek hívei maradni rendeltlenül? (Akarunk!)

Leborulok előtted dicső nép, kebledből az Isten szava beszél és ez az Isten nem lehet hittagadó és honáruló. (Soha, soha!) Megengedjük-e tehát azt, hogy amire szántak bennünket, az a gyászos, rut és gyáva halál jöjjön ránk. (Nem engedjük! Véréinket áldozzuk!) Ha pedig úgy van, hogy halálra szántak bennünket, akkor ne jöjjön ránk az a gyáva, rut, gyászos halál, de jöjjön az a nagyszerű halál, a hol a temetkezés fölött egy ország gyászban áll. (Perecekig tartó éljenzés.) Összejöttünk tehát itt, hogy ez ellen tiltakozunk, mert tudjátok vérokonaim, keresztény véreim, hogy a vérszopó krudélis Nérok bennünket gyászos halálra szántak. Néro idejében a keresztények kimentek a város végére a hitvallók sírjához; mi is az első magyar hitvalló sírjához gyűltünk össze, és édes apáinknak sírjára borulva zokogjuk el keserveinket. Elpanaszoljuk szorongatott helyzetünket (Szünni nem akaró helyeslés) az az édes anya, a kik mindnyájan anyáknak nevezünk, a mi Nagyasszonyunk mintegy kezeit tördeli a mai állapotok fölött! Hát mi a saját hazánkban legyünk földönfutóvá? Meg akarunk rabolni hitünköt. (Nem engedjük. Eletünket és zónyunknak!)

Nagyobb a mi Nagyaszonnyunknak keserve, mint Ráchél. A vérszopó Heródes csak testileg ölte meg a gyermekeket, a mai kor Heródesei többet akarnak: lelket, hitet akarnak gyilkolni. (Nem engedjük!) Mi több, a test-e, vagy a lélek? (A lélek!) Mit mondott Krisztus Urunk? Azt: ne

azoktól féljete, a kik a testet ölik meg, hanem kik a lelket a gehennára vetik. A legrettegőbb Heródesek, Nérok a lélekölők. (Ugy van, ugy van) Tekintsünk csak iskoláinkra, az államilag elközsített iskoláinkra, gyermekek szívöböl már ott kiölök a keresztény hitet, a Krisztusi szellemet. Nem elégednek meg a mi hitünk tönkre vételével, a jövő nemzedéket is elakarják veszteni. De az még nem elég nekik, van nekik egy lángelméjü, de pokoli lángelméjü gondolatjuk, mely szóban így hangzik, hogy az egyedül üdvözítő vallás, mely sok gondot ad a vakoknak, — e vallás ki nem írható, míg becsületes nők, jó családanyák vannak. (Szünni nem akaró éljenzés. Egy hang: A pokol kapuja.) Azt mondotta a pokol kapuja, föl kell tehát törni a család szentélyét. Sok mondja, be kell törni az Isten templomába, kidobálni onnan a szentségeket, az elsőt, a keresztiséget, az utolsót a házasságot. (Nem engedjük haláláig!)

Mi győzni fogunk s a pokol kapui házában, sem fognak erőt venni rajtunk. (Ugy van!) És ez mind nem elég nekik, pedig a becsületesség, a melyre szántok, rettenetesebb a magyar nőre nézve, mint a Heródesi gyilkos vagy százezer halál! Nem ugy van? (Igen, ugy van!) Még nagyobb gyalázatra szántak ök bennünket, a törvényesített vallástalanságot akarják behozni. Hát ti is akarjátok? (Nem!) És ebben a hazában akarják gyakorolni ezt a törvényes vallástalanságot, Mária országában, a mi templomunkban, az Isten házában. (Tetszés.) Elosztják Jézus Krisztus ruháját és köntösére sorost akarnak vetni. (Nem engedjük.) És azután mindezekhez még azt mondják, hogy ezt a szentségtörést a nép akarja. (Nem akarjuk! Nem akarjuk!) És mindezt oly hazában akarják létesíteni, a mely szt. István birodalma, országa, hazája; abban a hazában, melynek Nagyszassonya a Roldogságos Szűz Mária. (Éljen!) Abban a hazában akarják behozni a törvényes vallástalanságot, a Krisztus tagadást, a melynek apostola a király. (Éljen!) a király, a kinek szentelt homlokát Krisztus krizmája érintette, a kit velünk a szt. hit egysége egyesít, az a király, a ki a mi királyunk, a kivel mi egyek vagyunk, az a király, a kit népeinek törhetlen és kimondhatatlan szeretete vesz körül. (Lelkes éljenzés.)

Hát ebben a hazában az Istennek házában történjek meg a szentségtörés. (Akasztofa kell nekik!) Van-e nép a világban, mint a magyar nép, mely úgy szereti királyát és királynőjét, hazánk védőangyalát (Éljen a király), azt az apostoli királyt, a szent királynak utódját, azt a nemesen érző dicső királynét, a kinek holnap üljük névnapját. (Zajos éljenzés.) Ez a lelkes éljenzés bizonyossága annak, hogy mi szent István koronáját, trónját kereszténynek akarjuk megtartani, a kik annak védelmében mindig elsők voltunk! A török járom, a reformáció idejében, most az újkori járom, vagyis a bálványozások között is hívek maradunk a trónhoz, mert ez a mi büszkeségünk, dicsőségünk. Mi unokái vagyunk azoknak az apáknak, a kik életüket és vérüket ajánlották fel a trónért. (Életünket és vérünket mi is!) Tehát Istennek kedves honában, mi, ily ösök unokái, megengedjük ezt a szentségtörést? (Nem! Nem!)

Pedig azt mondják, hogy a nép akarja! Oly időket élünk, oly komoly időket, oly retentő időket, hogy a mi nevünkkel viszszaélnek.

Azt mondom, az a legfontosabb teendő, a mit az ég világossága, a római pápa tűzött ki célunkul: a jó sajtó alapítása és terjesztése, kath. körök alapítása, kath. gyűlések tartása s a kath. szervezkedés, tömörülés! Azt mondja mesterünk: Ha ketten összegyülekeztek, én köztetek leszek. Ti is egyesüljetek és nincs akadály, a mit le nem győzhettek. Te atyám, te dicső felébredt oroszlán, azt kívánom, hogy úgy éselekedjél, mint az oroszlánhoz illik, nemesen, méltóan: azokat a kis férgeseket, a kik vosztedet akarják, te nem öld meg, csak odább taszítod.

Nem bántod te még ellenségedet sem, szeretod azokat. De szeretjük magunkat is, szeretjük hazánk ellenségeit, de szeretjük hazánkat is. (Éljen!)

Dicső magyar nép, itt vannak a te vezérei, (Zichy Nándor grófra mutat) a kinek vezéreszméje a keresztény tan, lobogói a kereszt. (Szünni nem akaró felkiáltások: Éljen Zichy Nándor!)

E szavaknál Zichy Nándor gróf a szónok mellé állott és jelet adott, hogy beszélni akar. Az imént még lelkesen éljenző nép egy perc alatt elhaltatott. Nagyszerű, néma csend állott be és e csöndben kezdé

Zichy Nándor gróf:

Elhatározzuk tehát mai nap, hogy egyesülünk, hogy ebből az egyházi-politikai programból ne legyen semmi. (Éljenzés.) A mi lesz, az megsemmisüljön. (Hosszantartó éljenzés.) — Mi nem vagyunk párt, mi katolikus magyar nemzet vagyunk. (Éljenzés.) Szent István nemzete, melynek élén koronás, dicső apostoli királyunk Ferenc József áll. (Szünni nem akaró éljenzés.) Mi az ur Isten parancsolatját tartjuk, s az a meggy. zödésünk, hogy a házasság szentség (éljenzés). — Mi azt akarjuk, hogy szeretett hazánk keresztény maradjon! (Éljenzés.) És azért azaz ember, a ki, midőn képviselőt választ, nem azt kérdezi: mit mond a lelkiismerete és mit parancsol az Isten, az egyház, hanem aki azt kérdezi: mit ad a Belzebub, az bünsz; (Lelkes éljenzés, ugy van, ugy van.) az bünt követ el, bünt az egyház, bünt Isten bünt a haza, bünt családja, bünt saját maga irányában. (Éljenzés.)

És ha mást nem teszünk mint, hogy megfogadjuk, hogy lelkiismeretünk szerint igaz kath hazafiakat választunk: akkor ez a mai nap a legnagyobb napja a magyar történelemnek az újabb időben. (Fogadjuk, esküszünk! Valamenyen föl tartják három ujjukat eskütüre.) Cudar az, ki megszegi esküjét! Azt kivetjük. (Ugy van, ugy van.) A mi lelkiismeretünk, meggyöződésünket, azt ne bántsa senki. A mi hitünk szerint való házasságot, a mi feleségünket ne bántsa senki. A magyar király apostoli föl-szentelt személyét ne sértse senki (Éljen a király!)

A hatás, melyet e szavak keltettek egyszerűen leírhatatlan és eltorölhetetlenül marad a szontanuk emlékezetében. A tizezernyi nép percekig éljenzett, tapsolt, kalapját lengette s lelkesedésében szinte tombolt s a lelkesedés tetőpontját érte el, midőn az elnökség két tagja egyszerre vállaira emelte Zichy Nándor grófots úgy mutatta be a népek, mint vezérét. A nemes gróf a meghatottságtól remegő hangon felkiáltott:

Ugy segéljen bennünket az Isten, mert más alig segít rajtunk, úgy segítsen bennünket Krisztus földi helytartója és felkent királyunk Ferenc József!

Ismét szünni nem akaró taps, éljenzés és helyeslés hangzott fel, mire Kálmán plébános a következő szavakkal fejezte be gyujtó szavait:

Éljen ügyünk dicső bajnoka, vezérünk Zichy Nándor gróf, ő mondotta ki tömörülmi, szervezkedni kell! A

kath. pártot meg kell alapítani, a nép akarja a kath. néppártot, tehát megalkutjuk. (Zajos: Igaz! Igaz!) A kik most ellenünk a törvényeket hozzák, azok a ti kegyelmekből teszik ezt. trespessétek tehát velök kegyelmeteket. (Gúnyos felkiáltások: Majd fogjuk! Zajos derűtség.) Mit akartok: Judásokat, Heródeseket, szentségtörőkkel? Hát azt kérdezem, drága magyar nép vajjon a becsületes magyar ember szavazhat-e szentségtörés büne nélkül, a bűnben való osztozkodás nélkül oly férfiura, a ki szentségtörésre szavazott. Honarulás, hittagadás nélkül ezt nem tehetjük. (Zajos: Ugyvan!) Tehát ti mindnyájan vallásos embereket akartok képviselőkkül: a nép szava, Isten szava. Ki kell tűzni tehát azt a zászlót, had lengjen szabadon s akkor lesz éltetek boldog (Éljen!) Éljen üdvösségtek pártja, az igazi néppárt, a melynek feje a király. Hosszan tartó viharos tetszés a szónokot a elnökség összes tagjai üdvözlik, a nép pedig kalaplengetés mellett percekig éljenzi Kálmán és a magyar néppártot.

Bonitz Ferenc

beszéde

a határozati javaslatok értelmezéséről.

Mélyen tisztelt Nagygyűlés!

Nemcsak katolikus együttérzésünk egyesít bennünket ma e helyen, hanem magyar szívünk is és nemcsak mint katolikusok tiltakozunk a kormány kozmopolita, hazas és nemzetellenes egyházi politikája ellen, hanem mint magyar honpolgárok és hazafiak is. Vannak azonban olyan testvéreink, olyan polgártársaink is, kik, habár magyar a szívök s a gondolatjuk, még nem bírják a magyar nyelvet annyira, hogy teljesen megértsek azokat, a miket a mai kath. nagygyűlés elhatározott, hogy megértsék azon lelkesítő szavakat, melyek e nagygyűlésen elhangzottak. Németajku polgártársainkat értem s midőn én is felemelem szerény szavamat e mélyen tisztelt nagygyűlésen, engedjék meg, uraim, hogy németajku polgártársainknak saját nyelvükön értelmezem a mai nagygyűlés határozatait.

(A következők német nyelven mondatak.)

Tisztelt Uraim!

Volt idő, mikor a legszebb egyetértés uralkodott a földkerekség legelső hatalmai, az egyház és az állam között. Ekkor készségesen ismerte el a világi hatalom, az állam, az egyház szellemi hatalmát és nemesítő befolyását a nemzetek erkölcséire. Ekkor az állam az egyház erkölcsi támogatása nélkül fenn nem állhatott, még pedig azon egyszerű okból, mert épen az egyház, a kath. vallás volt az, mely az állam alapját, az igazi keresztény erkölcsöt alkotta. Közél 2000 esztendőn keresztül nem volt nemzet, mely a kereszténység nélkül fennállhatott és a civilizált világ összes államai létrejvetelüket és létezésüket egyes egyedül a kereszténységnek, a kath. egyháznak köszönhetik.

Magyarország, a mi drága hazánk, szintén fényes bizonyítéka a kath. vallás államalkotó és államfenntartó hatalmának, és a történelem más nemzetek sorsából arra tanít bennünket, hogy a magyar nemzet már rég eltűnt volna a föld színéről, ha fel nem vette volna a kath. vallást. A kath. vallás megnesemítette a hosszú vándorlásai és számos hadjáratai következtében némileg zorddá vált nemzetet és bevezette Európá kath. népeinek nagy családjába, a keresztény civilizációjába.

A kath. vallás ezen nagy és üdvös befolyását felismerték már elődeink is, különö-

sen első királyaink, élükön szent István király, s ezért legfőbb feladatunknak tekintettük mindenekelőtt oda hatni, hogy a kereszténység a nép szívében mennél mélyebb gyökeret verjen és mindazon erényeket fejlessze a népben, melyek nélkül igaz keresztény és igaz hazafi el sem képzelhető. Így keletkezett idővel olyan viszony az egyház és állam, a szellemi és a világi hatalom között, mely mindegyiknek nagy előnyére és egyiknek sem kárára vált. Az egyház, nevezetesen a pápák és a püspökök támogatták az államot, még pedig nemcsak szellemi fegyvereikkel, hanem anyagi erejükkel is. Az egyház behozta az országba, ápolta és terjesztette a tudományokat és művészeteket, és valahányszor belső vagy külső veszély fenyegette a hazát, mindannyiszor ismét az egyház férfiai szóval és tettel siettek segítségére és ezer csatában ontották vértüket a hazáért.

Es a haza nem volt ezért haláttalan. A királyok és a világi hatalom egyéb gyakorlóit bőségesen gondoskodtak az egyház és szolgálóinak oltalmáról és valamint szent István király és utódai a pápától bizonyos előjogokat nyertek a magyarországi kath. egyház fölött, épügy adományoztak a királyok és más világiak az egyháznak nemcsak földi javakat, hanem számos, az ország kormányzására vonatkozó előjogot is. Így az egyház és az állam évszázadokon keresztül működtek a legszebb egyetértésben egymás mellett és egymásért kölcsönös előnyükre és a hívők, a honpolgárok javára.

De milyen t. Uraim, az egyház és az állam közötti viszony ma? Oh! ez a viszony a reformáció, de különösen az u. n. nagy francia forradalom óta hatalmasán megváltozott. Az utóbbi épen 100 évvel azelőtt végzetes forradalmat idézett elő a társadalmi rendben és ezt a forradalmat három alapelvben fejezte ki. 1. Késhegyig való háború izent a kath. egyháznak; 2. felállította a vallástalan állammal szembe; 3. azt a tant hirdette, hogy az egyházat az államtól el kell választani. És szomorú, de való, száz év óta olyan küzdelem folytatnak az egyház és az állam, mely nem csak mindkettőjüknek mérhetlen károkat okozott, hanem a társadalmat is megrendítette.

Az állam az egyházat számos országban nemcsak megfosztotta világi hatalmától, hanem szent missziója gyakorlatában is megakadályozta, a mennyiben az egymással szövetséget szabadkőművesek, ateisták és liberálisok nemcsak az egyház tanait kigunyolták, hanem a papokat s a hívőket is üldözték.

Igy történt és történik ez mai nap is számos országban, és most hazánkban is, mely közel 1000 esztendőn keresztül valóságos védőbástyája volt a vallásnak és az egyháznak, azt akarják, hogy úgy történjék.

Mert mi mást céloz a liberális kormány szerencsétlen egyházpolitikája, mint azon kath. vallás elnyomását és üldözését, mely vallást ezen hazának 10 millió polgára vallja? A liberális kormány, mely már évek óta ugyanazon uton halad, melyen a királygyilkos francia forradalom is haladt, elhatározta, hogy mindent elnyom, a mi katolikus. Ez a kormány, mely nem tanult azon országok szomorú példáiból, a hol a forradalom eszméi diadalmaskodtak, ez a liberális kormány szövetséget az egyház — király — és hazaellenes szabadkőművesekkel és:

1. Megtámadja a kath. egyházat dogmáiban, midőn az egyházi a polgári házasság behozatala által az egyházi házasságot érvénytelennek nyilvánítja.

2. Megfosztja a magyarországi kath. egyházat s vele együtt a többi vallásfelekezeteket is az állami anyakönyvek behozatala által az anyakönyvvezetéstől.

3. Törvénybe akarja iktatni a felekezetenélküliséget s ez által tagjait nyit százdunk legnagyobb veszedelmének: a szocializmusnak és az anarchoizmusnak.

4. Megsérti a kath. polgárokat nemcsak vallási érzelmeikben, hanem vallási

kötelességeik gyakorlatában is megakadályozza és mi ép oly fontos: tisztán politikai jogaik gyakorlatában is elnyomja őket.

5. Megsérti az egyházat az által is, hogy olyan jogokat bitorol, melyeknek gyakorlatára jog és törvény szerint csak az egyház és legfelsőbb kegyura, a király, illetékesek. Ilyen jog különösen a rendelkezési jog tisztán kath. alapítványok és intézetek felett.

És 6-szor. Konokul megtagadja az általunk már évek óta hiába követelt kath. autonómia behozatalát, azaz a magyarországi katolikusok összeségének az államhatalomtól független, szabad rendelkezési jogát mindazon szellemi és anyagi ügyek fölött melyek tisztán katolikusok.

Tisztelt uraim! A lefolyt esztendőnek politikai eseményei megmutatták a kormánynak, hogy gazda nélkül csinálta a számlát. Mikor megkezdte egyházellenes politikáját, akkor úgy vélekedett, hogy a katolikusok ezt nyugodtan el fogják tűrni. De másképpen történt és adjunk hálát Istennek, hogy másképpen történt. Magyarország katolikusai idejekorán látták az őket és az egyházat, a hazát és a trónt fenyegető veszedelmet és energikus küzdelemre vagy jobban mondva, önvédelemre határozták el magukat. A kormány legnagyobb megdöbbenésére kath. mozgalom keletkezett, mely napról-napra jobban terjedt és csakhamar kitört az egész vonalon heves és a nép legmélyebb szenvedélyeit felkorbácsoló küzdelem. E küzdelem egyes epizódjai még sokkal élénkebb emlékezetben zannak, ti uraim, mintsem szükséges volna velők itt bővebben foglalkozni. Elég egyszerűen ráutalni a képviselőház és különösen a főrendiház parlamenti küzdelmeire, hol igazi kath. politikusaink férfiasan léptek sorompóba igaz ügyünkért. Elég egyszerűen rámutatni azon számos kath. nagygyűlésre, melyek a lefolyt másfél esztendő alatt hazánk különböző városaiban tartattak és mindannyiszor ezernyi katolikus gyűjtöttek össze. Elég egyszerűen rámutatni a kath. sajtó tevékenységére, mely jöllehet még csak fejlődő félben van, ügyünket mindenkor nyíltan, bátran és ügyesen megvédelmezte és a kath. mozgalomnak napról-napra új híveket szerez. És elég rámutatni azon öröndetes tényre, hogy a nép, a kath. nép lassan, de lelkesen szilárd egységes táborra tömörül, hogy végre, mint imponáló és erőteljes politikai párt a küzdőtérre lépjen.

T. Uraim! Mindez öröndetes ugyan, de még mindig nem elég, mert a cél, mely szemünk előtt lebeg, magasatos és az ut odáig messze van. Mit akarunk tehát? Mi célból gyűltünk ma itt össze? Mi nem akarjuk, a mit a kormány akar és mi akarjuk, a mit a kormány nem akar. És mi nem akarunk megelégedni az egyszerű opponálással, hanem mi praktikus politikát akarunk követni. Mi azt akarjuk, hogy igaz ügyünk győzzön és elveink és törekvéseink megvalósuljanak. Mi a vallást és a hazát, a trónt és a társadalmat, a népet meg akarjuk óvni azon károktól, melyeket a liberális mus most nekik okozni akar és be akarjuk hegeszteni azon sebeket, melyeket a liberális mus már is ütött rajtuk.

És ha mi ezen akaratunkat becsületesen keresztül akarjuk vinni, akkor bizony sok a teendőnk.

Energikusan kell protestálnunk az ellen, hogy az ugynevezett állam magához ragad minden hatalmat és jogot és a polgároknak nem hagy semmit, csak kötelességet. Protestálnunk kell az ellen. 1. mint kereszténynek, 2. mint polgároknak.

Unnepélyesen és energikusan kell protestálnunk a polgári házasság behozatala ellen, mely nemcsak egyházunk dogmáját sérti, hanem a ker. család alapját is megrendíti, midőn az eddig keresztény erkölcsi és feloldhatatlan intézménynek tekintett házasságot közönséges szerződésnek aicsonyítja le, mely minden morális alap nélkül szükülködik és minden pillanatban feloldható. Protestálnunk kell az anyakönyv-

vezetés megállamosítása ellen, melyet a kormány minden szükség nélkül ki akar venni az egyház kezéből és és olyan kezekre akarja azt bízni, a melyek az istentelen állam vak eszközei. És protestálnunk kell a felekezetenélküliség ellen, melyet a szabadkőműves kormány be akar hozni, hogy az erkölcsöt és vallásosságot kitépje a nép szívéből. És ha ezen három kormányjavaslatnak csak egyike is törvényerőre emeltetnék, akkor kötelességünk ezen törvény revízióját nemcsak követelni, hanem keresztül is vinni. És hogy hazánk további vallás és egyházellenes támadásoktól megóvjunk, a jövőben is szilárdan és híven kell ragaszkodnunk az egyházhoz. Kath. egyesületeket és legényegyleteket kell alakítanunk és támogatnunk és pártolnunk kell a kath. sajtót, mert csak így óvhatjuk meg a társadalmat és hazánkat további mérhetetlen erkölcsi károktól, csak így védekezhetünk a már minálunk is fellépett szocializmus ellen. Ez keresztény kötelességünk.

Legelső polgári kötelességünk ma ösztömrőlüni és szilárd, egységes politikai párttá alakulni. Erre kényszerít bennünket nemcsak a liberális egyházpolitika, és nemcsak az a körülmény, hogy a liberális kormány a kath. népet politikai jogaiknak gyakorlatában is meg-megsérti és a hivataloknak aránytalanul nagy részét más vallásukkal tölti be, holott mi katolikusok többségben vagyunk e hazában, — kényszerít bennünket pártalakulásra a jelenlegi parlamenti helyzet is. A ma létező politikai pártok legzaldalkodtak. Honfitársaink nagy többsége visszautasítja a liberális egyházpolitikát, és minthogy a ma létező pártok egyike sem nyújt nekünk elegendő biztosítékot vallási és politikai érdekeink megvédésére vonatkozólag, azért mi ezen garanciákat nem a pártokban keressük, hanem a személyekben s ennél fogva szent kötelességünknek kell tartanunk csak olyan férfiakat megválasztani, még pedig pártkülönbség nélkül, a kik mindenkoron készek érdekeink megvédelmezésére, sőt polgártársaink nagy része egy új párt megalakulását követeli, melynek feladata volna a liberális rendszerrel leszámolni, az egyház jogait megvédelmezni, és nem tekintve sem a rangot, sem a vallást, sem a nemzetiséget, a haza összes polgárai javára reális, praktikus politikát üzni, nem pedig üres jelszavakkal dobálózni, mint ezt a mai pártok teszik.

Es a magyar nép nemcsak belátta egy új párt megalakításának szükségességét, hanem sok helyütt máris megalakította az új pártot T. Uraim! Ha önök e mai kath. nagygyűlésről haza mennek akkor ne tegyék ölbe kezeiket, hanem alakítsanak egyleteket vagy bizottságokat, melyeknek feladata legyen 1. a kath. választókat evidenciában tartani és arról gondoskodni, hogy egyetlen egy választóképes polgár a választók listájából ki ne maradjon; és 2. az összes választások alkalmával, legyenek azok akár községi, akár megyei, akár országgyűlési választások, csak olyan jelölteket támogatni, a kikről egészen biztosan tudják, hogy mindenkor szívvel lélekkel ama elfogadott határozati javslatokhoz tartják magukat.

Ha így tesznek t. Uraim, és ha minden községben megalkotják a nép pártját, akkor — meg vagyok róla győződve — nemsokára el fogjuk érni, a mit akarunk; a mi elidegeníthetetlen jogunk, és a mi a haza javára válik.

Mit is akarunk t. Uraim!? Követeljük mindenekelőtt a kath. autonómiát, a szabad rendelkezési jogot tisztán kath. alapítványaink és intézményeink fölött, melyekkel a liberális kormány ma önkényesen, a kath. polgárok megkérdése nélkül rendelkezik. Tiltakozunk a kath. iskolák államosítása és ölkereszténytelenítése ellen, kezdve a kath. egyetemtől le egészen a legkisebb felusi iskoláig. Követelünk tiszta választásokat s a létező választási törvény megváltoztatását. Hogy a kormány e téren 20 esztendő óta miket üz, azt önök t. Uraim saját tapasztala-

latakból is jól tudják és ezért nem kell ezzel bővebben foglalkoznom. Követelünk méltányos nemzetiségi politikát, mert idegen sáku polgáraitaink elégtelenségét az uralkodó állapotokkal nagyrészt az a körülmény okozta, hogy a liberális kármány a létező nemzetiségi törvényt nem alkalmazta. Tiltakozunk a tervezett közigazgatási államosítás ellen, mert ez a népet teljesen megfosztaná önkormányzatától s teljesen a liberálisok kezébe játszaná az országot és végre követelünk realis közigazgatási, kereskedelmi és pénzügyi politikát, mert a kormány e tekintetben sem tartja szem előtt a haza és a nép javát, hanem egyes csoportok érdekeit támogatja.

T. Uraim! Túlmentem talán kitűzött feladatom keretén, midőn nemcsak a mai kath. nagygyűlés javaslati határozatairól szoltam, hanem egy új politikai párt, mondjuk *egy magyar néppárt* életét szükségességet és ezen pártnak nézetem szerinti legfontosabb programpontjait fejtegettem. Ha ezért kissé túlságosan vettem volna igénybe türelmöt, úgy azt hiszem, hogy elég méltósággal szolgál az ügynek eminens fontossága. És most, midőn beszédem végére értem, ismét kérem önöket: egyesüljünk valásunk védelmére, hazánk és összes polgáraitaink javára, és ha a mai határozati javaslatok értelmében és alapján egyesülünk, akkor máris miénk a győzelem, mert ezen határozati javaslatok magaslatos értelmű három szóban kulminál, e három szóban: Istennel a királyért és a hazáért!

Szentiványi Károly

székese gyházi hitszónok beszéde.

a nép szava Isten szava!

Nem fognék e beszédhez, ha csak lelkesíteni akarnám önöket, lellem bensejéig meghat a mit látok: ezrekre menő tömeg, melynek szíve, lelke egy szent ügyért hevül, szava, mint egy ember nyelve követeli a katolikusok jogait, az igazságot az egyház és haza nevében. Nem lelkesíteni akarok, hanem önöktől tanulok ma lelkesedést. De egy óra múlva szétoszlanok. Uraivaló gyanánt akarok egy két erős igazságot az önk lelkesült szívébe csepegtetni.

Elválnék és visszatérnék barátaink és ellenségeink közé. Barátaink kérdeni fogják, mi volt a székese fejevári kath. nagygyűlés? És mi azt mondjuk: egy újabb fellángolása a hitbuzgóságnak, új feltámadás volt. Mint holtest fekdűnk ellenségeink lába alatt: jogainkat megtépni, nevünket guntárgyává tenni akarták, s mikor már-már létünket akarták kétségbe vonni, mi feltámadtunk, lábra álltunk és elhatároztuk, hogy méltók leszünk a kath. nevezet: s a ki jogainkat támadni merészi szemközt talál bennünket. Ez a sz. fejevári kath. gyűlés, ezzel fogjuk lelkesíteni testvéreinket a csatlakozásra, jogaink törvényes védelmére.

De mit mondanak ellenségeink és mit mondunk azoknak? Mit mondanak? Elmondanak bennünket — a mért létezni merünk — reakcionáriusnak, ultramontán, bigottnak, türelmetlennek, illetnek 100 gyalázó címmel, hogy megijedjenek, kiknek csak egy kötőre jár a bátorságuk és hitük, hogy akkor oldoznak rajta mikor szorít, — de mi nem fogunk megmegijedni!

Igen, reakcionáriusok vagyunk! Reakció magyarul visszahatás.

Ha elvesznek jogomból visszakövetelem mert az enyém, ha kimozdítanak jogos, törvényes helyzetemből, ellenállok visszahatok és visszatérek oda. Kezembe veszek egy ijjat hurját kifeszitem helyéből, ha elszabadul, visszavágódik helyére a természet törvénye szerint, s ha nyilat teszke beléje, messze löki. Ki az oka? A ki megfeszítette. Ott az a sudárfa, lehajtod sudarát a földig, ha van még benn élet és szívósság, visszavágódik a levegőbe egyenesre,

hogy állt és ha annak a sudárfa végén akad az erőszakoskodó, bizony megtanul repülni a csillagok felé. Ez a reakció uraim! A katolicizmus joga egyenes igazság, mint ez a szálfá, a ki lehajtatni, letérni akarja tanuja meg, hogy mi a reakció! visszatérés a jogunkhoz, nem támadás, csak törvényes önvédelem.

Ultramontán, bigott a mi nevünk. Ultramontánok vagyunk, magyarul hegyentuliak. A hegyeken túl van Krisztus helytartója és mi azon hithez és egyházhöz melyet Isten Péterre a kösziklára alapított rendületlenül ragaszkodunk. A hegy nem akadály. Amerikát Afrikát nem hegyek csupán, de tengerek választják el Krisztus helytartójától és tőlünk, de egyházak és hitűktől nem választhat el se hegy, se tenger, semmi távolság idő és hatalom.

Bigottok vagyunk! Ezen angolszó magyarul: Istenes, Istenfélő. Azok vagyunk. Istentől féltünk, de embertől nem és jaj annak a nemzetnek, mely Istent nem féli, mely a vallást a lélekből család és iskolából törvényhozásból kitiltani akarja.

Mióta szégyen a vallásosság, mióta szabad üldözni megvetni azt a vallást, mely törvényiszteletre, engedelmségre, becsületességre anit?

S a ki azt üldözi nem saját hazájának, az emberi társadalomnak ássa-e sírját?

II. Frigyes császár mindent elkövetett népe vallásosságának megengedésére. S mikor istentelen rendeletei bőven termették a főszer gyümölcsöt, rákiáltott első miniszterére: „Uram teremtsen újra vallást, mert már nem bírok kormányozni“ Igy van az! Mit várunk az olyan emberektől, ki Istent nem féli. Ki tanítja azt rendre, erkölcsre, talán a rendör? Ott állhat az a zsandár minden ember háta mögött, belát-e annak vesébe: mit akar, becsületos szádekai vannak-e? Elfogják a gonosztevőt, talán ki is végzik. Fél munka! nem annyira a bűnöst mint a bűnt kell elfojtani, ott a szívben, a csirájában, 100 birónál több a haszna és hatalma annak a kis birónak mely itt benn diktálja az igazságot. A lelkiismeret a legjobb rendör, mert sohasem alszik. Istentől embernek nem kell zsandár és börtön. Hit, erkölcs nélkül nem biztos a trón a nemzet ereje, a haza jövője. A ki tehát a vallást üldözi, Isten és haza ellen támad.

Mit mondjak arról, hogy lelkünk van és mi Istennek is megakarjuk adni a mi övé; hitűnkhez egyháznakhoz, mely lelkünk örök, üdvére adatott, hitlenek nem lehetünk soha!

Ha a legmegvetettebb ember megköveteli a magását és nevelt megsérteni nem szabad, egyedül Isten legyen az, kit mindenünnt. iskolából, családból, törvényhozásból ki lehet üzni?

Egyedül ő az, kit mindenki meggyalázhat, sőt minket is, kik róla még meg nem feledtünk?

Nem látjuk-e be végre valahára, hogy ma minden liberális törekvés a vallás, különösen a mi sz. vallásunk ellen irányul.

Mit akarnak a vallás egyenlőség és lelkiismerets-zabadság emberei.

Ugy-e mily szép szavak, de mit jelentenek? Egyforma minden vallás! Egyformán jó nem lehet, mert már kétfő között is hamisnak tévesnek kell lenni az egyiknek. Tehát egyformán rossz mindenki, vagyis haszontalan dolog?

Lelekiismeret szabadság! A lelkiismerethez Istennek van joga, ki azt teremt és ellenőrzi. A lelkiismerethez ne nyuljon hát ember, ennyiben kell annak szabadnak lenni. De épen a vallás törvényei alul akarják felszabadítani és ez nem más mint a lelkiismeretet elvenni Istentől elvonnni önmagától azaz megölni.

Ugyan édes uraim! mit szólnának, ha én azt mondanám: nem fizetek adót, nem leszek katona, mert ez az én privát meggyőződésem!

A tolvaj azt mondaná a törvényszéknek: engem ugyan be nem csukattok, mert lelkiismeret szabadság van, az én lelkiismeretem pedig annyira szabad, hogy biz' egy cseppet sem tésközök, ha lopok. De hát ez törvénysérem? Vagy úgy, hát csak Isten és vallás ellen szabad minden!

Ezt mondom én is! a vallást tartják haszontalan dolognak. Istenj akarják eltüntetni

a parancsolástól, az egyházat akarják neveléséig bábbá tenni, s különösen kath. sz. hitűnket akarják eltörölni. Mért éppen ezt? Mert egyedül ez áll hajthatatlanul igazságai mellett és utját állja a liberalizmus istentelenségeinek.

Nézzük meg azt a két tábor, mely most szemben áll. Egyik felől mi vagyunk, kik nem tudjuk hath. nevünket, ker. hitűnk megtagadni. A többi mind a másik oldalon van, ha 100 féle volna is elvük, mind ölelkeznek ellenünk. Tehát két jelszó van: **Keresztény vagy pogány Magyarország.** Tessék válogatni.

Megrendül bennem a lélek, ha azokról kell szólnom, kik kath. nevet hordoznak és hitűrül kezüket saját egyházuk üldözésére nyújtják ki. Talán jobb volna, ha a számalom elfojtaná szavam, de az a cinikusnak, melylyel magukat „jó katolikusnak“ mondják, szólni kényszerít. Igaz; katolikusnak keresztelték őket, hogy büntük annál megvetendőbb legyen. Az anyját meggázoló gyermek is gyermek, de nem jó. Judás is apostol volt, de áruló apostol. Le kell egyszer számolnunk. Ki azzal a szinnel! „A ki nincs velem, ellenem van!“ Mondja valaki magát bárminek: nekem az a meggyőződés, én ezt ezért v. azért teszem, — félre minden bujkálással, csak egy kérdésünk van mindenkéhez: Híszed-e, tartod-e, „mit az anyaszentegyház tart és vall?“ Velünk vagy-e mindig, ... föltétlenül? A ki nincs velem, ellenem! A ki csak szóval, vagy a templomban meri magát katolikusnak mutatni, az életben pedig megtagadja azt: vagy félénk, vagy kétszínű. Nincs velünk tehát ellenünk van. A mint a magyarnak mindenben magyarnak kell lennie. a kath. legyen mindenütt katolikus — Nézd másvallás atyánkfát, mikor mutatja magát katolikusnak? Soha! Ebben van erejük! Közülünk pedig sok, akár mindig elmehetne a zsinagógába, vagy eklézsiába, senki sem merné rátozni, hogy nem ott vetették magját is. Nincsenek ezek velünk, tehát ellenünk vannak.

Ha mi így beszélünk, mindjárt türelmetlenséget emelgetnek. Mi a türelem? Az hogy felebarátom minden ember kivétel nélkül, még ellenségem is és annak javát akarom. Ez ellen sohasem vétettünk. Elszántogtunk valaki földem mellett semmi baj! Gunynyal illet napoként, eltűröm. De elszántja földemet, tőrjem azt is? No jól van. én azt is elszenvedem, engedelmem: a magamát engedem. De hacsak árendába bírom azt a földet, mely az árváké, vagy a templomé, engedhetem-e? Nem türelem volna, hanem bűnrészesség! Ké a kath. hit, a szentségek, a hogy nincs annyi emberünk a törvényhozók közt, a mennyi 10 millió katolikus képviselni tudna. Ezen vétkes türelem az oka, haza jövője, erkölcae, ereje? Nem az enyém, hanem Istené, az egyházé, hazás s mindazoké, kik élnek, vagy élni fognak e földön, melyet atyáink vérükkel szereztek, őseink hitűkkel erkölcsükkel tartottak meg. Szabad-e hát eladnom, elárlanom ezt a szent közös kincset?

Türt-e valaki többet, mint mi? Vétkes türelem volt ez! Épen e türelem volt oka, hogy hitűnkre erkölcesünkre, szentségeinkre emeltek kezét; e vétkes türelem az oka, hogy majdnem minden hatalmat, tekintélyt ellenségeinknek adtunk s mi kiszorítva kiteszadva mindenből, úgy állunk mint 10 millió béna, kiknek se joga, se szava, se képzettsége! A kath. csak akkor lesz okos és valami kis hivatalra méltó, ha kath. voltát megtagadta.

Tehát csakugyan nem volna semmi jogunk és szavunk a saját sorsunkhoz? De van Mélyentszett nagygyűlés! Az államot polgárok alkotják. A mint a kövekből az épület, úgy lesz a polgárok jogából, szavából, akaratából az állam szava és akarat. Én mint polgár átadom szavamot a képviselőnek, a hivatalnok, előjárónak átadom jogomat, hogy az helyettem az én nevében intézze a nemzet sorsát, védje az igazságot. Hogy hívják az oly embert, ki a rábizott várkulcsot az ellenségnek adná ki? Áruló! Hogy hívják a polgárt, ki szavát, jogát pénzért, italért, hivatalért eladná és egyházának hazájának sorsát elkéftelné? Irtozatos bűn ez! Uraim! Van egy szólás-mondás: **A nép szava a Isten szava.** Igen de csak

akkor, ha a nép istenfélő. A vallástalan, könnyelmű nép szava nem Isten szava, hanem ördögé. Itt a hiba! Kedves Polgár társaim! Bocssátok meg, ha most olyan igazságot találunk mondanivaló, mely oldalba tüi az embert, de hát kinek nem inge, ne vegye magára! Oly emberre szavaztál-e, kire Isten is ráadná a szavazatát... ha a nép szava Isten szava?... Ettetek, itatok, félrevezettek titeket minden esz-közzel, ígértek hetet-havat, hogy kicsalják szavazatokat. És nem kell-e összeráskódnom a könnyelműségem. Egyetlen joga van, az a kis nyomorult szó, az is 5 évben egyszer... és eladját! Rászavaztunk törökre, tatárra; így vagyunk minden állásnál a miniszterrel a kishirőg. Mindent kérdestünk, csak azt nem: van-e Istene, hite az alyafinak, a nép javát keresi-e, vagy pecsenyét a kenyér mellé? Pedig tudhatuk volna, hogy csak istenfélő becsültes emberekben bízhatunk. A ki Istent féli, tudja mi a nép java. Hiába álmodozunk mi csupán ilyen, vagy olyan pártokról: a jó mindenütt jót akar, az ördögöt pedig, ültethet jobbra vagy balra, vagy küld fel a csillagokba, ott is ördög marad.

A nép szava legyen Isten szava! A honnét kiszorítottak bennünket, oda kell visszajutnunk. Minden pontra, a képviselőségtől az utolsó falusi állásig állítsunk megbízható, jó katolikusokat. Vagy ha ez nem akadna, olyant, ki védi 10 millió katolikus magyar jogát. De el ne feledjük, ki az a jó katolikus. Nem az ám, a kitől pénzért se lehet megtudni, mi a vallása, nem olyan ám, a ki két lépést sokall a hitért. Féltre az ilyen olesó lelkű és hitű népséggel. Hitű, bátor kath. kell nekünk. Nézz körül, a ki nincs velünk, ellenünk van.

A mint terjed a rossz, úgy kell terjedni a jónak is. Nézd pl. a szabadkőművesek gyászvitteit. Beleül a miniszter-székebe, elmegy balpárti kortesnek, a saját emberét tolja mindenható és mindenütt szabadkőműves marad. Így kell terjedni a jónak is! Be kell jutnunk mindenhova.

Alakítsunk katolikus egyleteket hitünk támogatására, katolikus pártot jogaink védelmére. De ez se elég. 100 oldalról támadnak, tehát 100 oldalról kell résen állnunk. Alakítsunk katolikus szövetséget (országos). Mint jó keresztények és hazafiak szövetségre léptünk, összeirjuk nevünket, minden városban, faluban, választunk bizalmi embereket, kik otthon mindent szemmel tartanak; ha választás vagy bármilyen mozzanat előadja magát, megbeszéljük, mit kell tenni. Mi mint szövetséges társak sz. fogadást teszünk, hogy egymást el nem hagyjuk, csak oly embert emelünk hatalomra, oly embert támogatunk, ki minket támogat teljes erejéből, szóval egyháznak, hazánk érdekeit semmi szín alatt eszerben nem hagyjuk.

Igy lesz a nép szava Isten szava, mert az istenfélő nép szavát meghallja Isten és nem hagyja el. Az Istent féltő nép szavát meghallja a mi apostoli királyunk is. Ne féljete! Szent István utódja tudja, mivel tartozik hitének. Velünk érez és a népet szereti. Ne féljete! tudja a mi apostoli királyunk, hogy mi a kath. magyar! Mi nem futottunk soha protestans hatalmak és török szultánok kegyei után, hanem hűek voltunk azon uralkodóhoz, kinek hűséget esküdünk. Mi tudjuk az eskü szentségét, dicső királyunk is tudja az övét és nem a szabadkőműves, egyház- és trón-döngető anarchikus liberálistáknál fogja trónjának támaszát keresni, hanem bennük katolikusokban.

Remény tehát! ha Isten velünk, ki ellenünk! Bátorság tehát! ha velünk a király, utunkba ki áll? Munkára tehát! a kiben van még hit és erő, s miénk a jövő.

Alakítsunk ker. szövetséget. Akartok-e tagjai lenni? Fogadjátok-e, hogy hozzá hűtlenek nem lesztek... szavazatot el nem adtok, a hitért, egyházért, hazáért rendületlenül sikra szálltok?

Tanuk vagyunk egymás fogadására, a szomszéd a szomszéd esküjére. Kedves Testvérek! ezt értem! Az ily nép szava az Isten szava. Isten szava előtt pedig meg kell hajolni, meg kell törni a pokolnak is!

Póda Endre

soproni apátkanonok, a soproni kath. nagygyűlés híres szervezője közlikánatra lelkes és lelkesítő beszédet intézett a jelenvoltakhoz, melyből a következőket közöljük:

Tegyük egymásnak ígéretet, hogy e hegyi folyam, e küzdő láng, mely felolvastja a sok hideg ércanyagot, olvassza azt össze azzá a haraggá, melynek hangja végig zugjon az egész országban. A toronyban a harang arra való, hogy hívja az élőket, és sirassa el a holtakat és jelezze a veszt-hozó vihart. Ez a hungária, ez a Hung. Christiana harang szólítsa fel imára az élőket zengjen hála könyörgő imákat az Eg Urának, zengjen imát a holtakért, a kik nem nyugosznak a sírban, de ránk nézve mégis meghaltak, habár hitfeleink. Szólítsa fel a katolikusokat, hogy legyünk férfiak erős férfiak a veszedelem mággatlására. Kath. akció, ez legyen a mi jelszavunk! Ajánlom magamat kedves emléktűbe (Éljen) édes uraim, elviszem e szent helynek, Sze-jérvárnak emlékéit nyugoti Magyarországra és ott is fogom hirdetni a szép ünnepséget, melynek én tanuja voltam.

Pénzes Imre.

Méltóságos Püspök Ur! Kegyes Főpásztorunk! Nagyméltóságú és Méltóságos Elnök Urak!

Nekem jutott a szerencse, hogy a székesfejérvári közönség nevében köszönetet mondjak. Hála az Égnek, az Isteni gondviselésnek, köszönet a mi vezérferfiainknak, hogy itt Székesfejérvárott is valahára megtörtént a várva-várt kath. nagygyűlés. Többekkel találkoztam, akik azt mondták, hogy ez az akció már késő, mert megszavazták már a polgári házasságot. Kedves hitsorsosaim, nincs ez későn, ez int, buzdít benünket, hogy innen távozzván ne legyünk olyan lazák, mint eddig, hanem tartsunk össze. Alakítsuk meg a kath. pártot, hogy rajtunk a másvallásnak ki ne foghassanak.

Fájdalom, az országházban megszavazták a polgári házasságot, avval kerteskedvén, hogy ez nekünk katolikusoknak kell. Én kimondom világosan, ha mindjárt be is esuknak érte, hogy a kormány hazudott. Eljen a tisztelt katolikus nagygyűlés, éljenek lelkes vezetői, a kik a főrendiházban ellene voltak a polgári házasságnak. Azzal végzem szavamat, hogy vannak bizonyos vezetőink és ha katonai anyagravanszükség, itt van az is (a tömegre mutatva) Azt hiszem a nagyközönség véleményével találkozom, midőn azt kívánom, hogy a mi vezérferfiainkat sz. vallásunk és hazánk javára a Mindenható Isten sokáig éltesse és családjaink boldogságára az emberi kor legvégső határáig tartsa meg! (Hosszartó éljenzés).

TÁVIRATOK.

A nagygyűlés hatása.

Budapest, nov. 20. (Saját tudósítónktól.) A székesfejérvári kath. nagygyűlés lefolyása, különösen Zichy Nándor gr. felszólalásai és Kálmán Károly gyújtó beszéde itt óriási konsternációt idéztek elő a kormány körökben. Bárha a fizetett hírlapoknak a közös jelszóra irt mai referádájuk mind csak a nyhá érdeklődésről beszél is, tény az, hogy még így megráva felülről a kabinet még sohasem volt azon elvproklamálása folytán, hogy a trón védelme mindig a katolikusoké volt a jövőben is. azoké lesz.

Városi és vidéki hírek.

— **Színház.** Veszprémi Jenő színtársulatának operette személyzete tegnapi hétfőn este mutatta be magát a „Hoffman meséi” c. operettében. Városunk közönsége e darabot már ismeri az előző évekből, ismeri Offenbach remek zenéjét, annak bájos varázsát — de sajnos a tegnapi előadás alatt nem élvezhette azt teljes mértékben. A társulat operette személyzete még nem teljes s ez képezte a tegnapi előadás legnagyobb hátrányát, de viszont be kell ismernünk azt is, hogy a személyzet ugy egyenkint, mint általában szépen törekedett megfelelni hivatásának. Pósfay Ella különösen jó Antonia volt. Bátran mondhatjuk, hogy ő a társulat lelke. Közép és magas hangjai kellemesek, tiszták és szépen csengők, mely hangjai azonban itt — ott fátyolozottak és gyöngék. Nagy kár, hogy tehetségét tegnap nem tudta kellően érvényesíteni, de ez a mellékszereplők hibájul róható fel. Erdős (Hoffmann) meglehetősen megfelelt szerepének. Hangja szép és jó, játékában meg van a kellő rutin, ő tünt ki leginkább Pósfay mellett. Végül nem hagyhatunk szó nélkül egy körülményt. A tegnapi előadás alatt általános megbotránkozást keltett, hogy egyes urak gyermekies nevetgéléssel és megjegyzéseikkel nagyon zavarták az előadást. Biztosíthatjuk őket, hogy sokkal szellemesebbnek mutatkoznak akkor, ha hasonló megjegyzésektől tartózkodnak. (k)

— **A „moóri dalegylet”** e hó 11-én tartott alakuló gyűlésén Kovács Sándor főszolgabíró üdvözölte a megjelent 35 tagot. — Majd Rohla Márton titkár beszélt az egylet céljairól s jelenté, hogy az egyletnek 425 frt 90 kr készpénze van. Ezután titkos szavazás után megválasztották elnökeket Kovács Sándor főszolgabíró, alelnökeket Fischl Imrét, titkárnak Rohla Márton, pénztárosnak Reich Alajost, kamesternek Hóhausz Rezsőt. Ezután egy harmonium beszerzésére megszavaztak 120 frtot. Ugyanezen dalegylet f. hó 13-án is összejűlt s akkori elhatározása szerint 17-én el is kezdte működését a r. kath. iskola helyiségében.

— **Járvány.** Csákvár községben, mint értesítünk, fellépett a kanyaró.

— Székesfejérvári piaci árak

1894. november 20-án:
Gabona: buza 5:90—6:00; rozs 4:70, 4:80; árpa 5:80—6:10; zab 5:50—5:60; kukorica 5:30—5:40; csüves kukorica 2:80—2:90 frt; bab 8:50—8:60 frt métermázsánként.
Hízott sertés: könnyű 26—28; nehéz 30—32 kr. klgr. eleven suly szerint.
Borju: könnyű 28—29; nehéz 32—36 kr. klgr. eleven suly szerint.

Székesfejérvár,
Iskola-utca, saját ház.

Dr.
Huszár
Adolf
fogorvos

Fogházás, plombálás, műfogak.

Fogházás, plombálás, műfogak.

Rendel: délelőtt
8—12. d. u. 2—6.

MÁRIÁN GYÖRGY
könyvnyomdája
Székesfehérvár, Szent-István-tér 1.

A közeledő
uj-év alkalmára
ajánlja a legszebb
kiállítású lithografált

NÉVJEGYEKET!

4

KÉSZIT TOVÁBBÁ MINDENFÉLE
KÖNYVNYOMDAI MUNKÁKAT
tisztá és izléses kivitelben
a
legolcsóbb árakon.

Legbiztosabb óvószer a kolera, hagymáz és fertőző betegségek ellen!!!!

Tökéletes fertőtlenítés! Teljesen szagtalan!

ÖN MŰKÖDŐ TÖZEGSZÓRÓ-CLOSETTEK

Belföldi és külföldi szabadalmak!

Szobai árnyékszék mindenféle tetszetős alakban!

Árnyékszék berendezések:

kórházak, laktanyák, iskolák, iparvállalatok, szállodák stb. részére.

Magyar tőzeg- és műtrágya-ipar részvénytársaság.

Igazgatóság: Budapest, IV., Városházter 9. (Harisbazár).

Fertőtlenítő és szagtalanító tőzegpor!

Tőzegalom! Mindennemű tőzeggyártmány raktára.

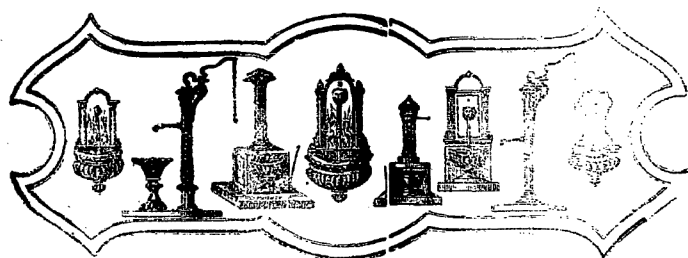
Különlegesség:

Emberi és városi hulladékok ipari- és gazdasági értékesítése.

Várostitisztítási és elfuvarozási vállalatok szervezése. Műtrágyagyártás

Részletes tervekkel, költségvetésekkel és eredeti bizonyítványokkal szívesen szolgál az igazgatóság.

!!! Az országos közegészségügyi tanács által többszörösen ajánlva !!!

BÜRGERMEISTER GYÖRGY

kutimester, szivattyú- és vízvezetési vállalkozó

Székesfejérvár, vásár-tér 10. szám.

Elvállal minden szakmájába vágó munkákat: kutfurást és ásást, vízvezetési és fürdőszoba berendezéseket, szivó és nyomó, valamint egyszerű szerkezetű szivattyúk felállítását, ugyszintén mindennemű javításokat is.

Költségvetést ingyen és bérmentve küld.

HEKSCHER JÓZSEF bankár és váltóiroda tulajdonoshoz
Hamburgban.

Főnyeremény
esetleg
500,000 márká.

Szerencse
hirdetmény
váltal az állam

Meghívó ama NYERÉS-ESÉLYREK (Chance-ök)
részvételére, melyet a HAMBURG állam által
biztosított nagy

PÉNZ-LOTTO
nyújt és a melyben
10 millió és 868-900 márkát
okvetlen nyert kell.

Ezen előnyös PÉNZ-LOTTO nyereményei lóvon tartszár-
rúleg csak 110,000 sorsjegy a következők:

A legnagyobb nyeremény esetleg 500,000 márká.

Pálmia 300,000 márká	46 nyeremény a 3000 márká
1 nyeremény a 200,000 márká	106 nyeremény a 3000 márká
1 nyeremény a 100,000 márká	206 nyeremény a 2000 márká
2 nyeremény a 75,000 márká	752 nyeremény a 1000 márká
1 nyeremény a 70,000 márká	1320 nyeremény a 400 márká
1 nyeremény a 65,000 márká	30 nyeremény a 300 márká
1 nyeremény a 60,000 márká	130 nyer. a 300, 150 márká
1 nyeremény a 55,000 márká	35945 nyeremény a 155 márká
2 nyeremény a 50,000 márká	6994 nyer. a 134, 100, 88 márká
1 nyeremény a 40,000 márká	6946 nyer. a 69, 42, 20 márká
3 nyeremény a 20,000 márká	
21 nyeremény a 10,000 márká	Egészebe 55,400 nyeremény

néhány hónap letelte alatt 7-szeri felosztás mellett
biztosan történik.

Az I-ső oszt. főnyeremény 50,000 márká, a 2-ik oszt. 55,000 márká, a 3-ik oszt. 60,000 márká, a 4-ik oszt. 65,000 márká, a 5-ik oszt. 70,000 márká, a 6-ik oszt. 75,000 márká, a 7-ik oszt. 200,000 márká és a 300,000 márkás melléknyereménynyel, esetleg 500,000 márkára emelkedhetik.

Az I-ső hivatalosan megállapított sorsszámszt.
egy egész eredeti sorsjegy csak 3 50 kr.
egy fél eredeti sorsjegy csak 1 75 kr.
egy negyed eredeti sorsjegy csak 90 kr.

A megjelölt sorsszám után a részvevők mindnyegje minden felosztásnál valóban
szemmel megkapja a hivatalos hirteléstől.

Az állam kisével ellátott sorsolási tervvezet, mely a
hozzátérkel és a nyeremények elosztásáról a 7-ik osztályban
felvilágosítást nyújt, kivánatra ingyen küldöm meg
és pedig előre.

A nyeremények kifizetése és széküldése az győd-
kaltek részére közvetlen általam eszközöztetett pontonon
és a legszigorúbb titoktartás mellett.

Megrendeléseket postafaltalánnyal vagy levél útján kérem.
Közellévén a huzások ideje, a megrendelésekkel
szemmel bizalomtéljesen forduljanak, legkétsébb

1894. december 13-ig